

# **Badische Landesbibliothek Karlsruhe**

**Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe**

## **Rudolphi Goclenii Exercitationes et disputationes ethicae & politicae**

**Goclenius, Rudolph**

**Marpurgi Cattorum, 1601**

Disputatio XXXVIII.

[urn:nbn:de:bsz:31-109121](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109121)

Neque est in animali, vel terra, vel cœlo, vel in alia quapiam re, sed ipsum ex seipso uniforme & simplicissimum. Alia autem omnia ipsius summi pulchri participatione quadam & precaria vi pulchra quodammodo dicuntur. Et: Ab illis pulchris, quæ nostris oculis obversantur, tanquam gradibus ad ipsam καλῆ ideam, ex qua illa multa pulchra vim existendi habent, ascendendum est.

15. Hi loci & similes non nisi de Deo intelligi possunt: sicut & in Lyfide dicitur: Deus primum & verè amicum est, cujus causa alia omnia amica sunt, & ad quem omnia cætera amica referuntur.

16. Deus igitur summum est bonum: est κρείον & ἀρχιτεκτονικὸν τέλος τῶν ὄντων: est omnium rerum initium, medium & extremum: universæ nostræ actionis & cognitionis princeps & primarius finis: hæc meta est, ad quam debemus collimare.

## DISPUTATIO XXXIII.

## DE ACTIONIBVS VOLUNTARIIS &amp; non voluntariis.

Sæpe quæritur in politica de actionibus humanis, fuerintne voluntariæ an involuntariæ? Quæ quidem quæstio est de principiis. Hanc ergo præsentî disputatione excutere visum est.

P 1

2. Volun

2. Voluntarium ( seu spontaneum hoc loco: aliàs enim latius patet ) est, cujus initium est in ipso efficiente, cui notæ sunt singulares circumstantiæ, in quibus actio consistit. Aliàs factum secundum Voluntatem.
3. Constat igitur duobus: Notitia & appetitu. Primum scilicet novimus, quid sit expectandam. Deinde motu appetitionis in illud ferimur.
4. Voluntarium est tale per se, seu ἀπλῶς, vel propter aliud, seu ex hypothesi.
5. Per se quidem vel superiore gradu, vel inferiore.
6. Superiore gradu: cum agimus sine impulsu perturbationum: ut iræ, cupiditatis, &c.
7. Hoc ergo maxime ac absolute voluntarium est.
8. Inferiore gradu: cum impellimur affectionibus.
9. Quæ enim ab iratis vel cupientibus fiunt ad invita & coacta referri non debent.
10. Cupiditas enim ita valida non est, ut ratione refrenari nequeat. Fœnum scilicet ei injici videmus ab hominibus temperatis, ac lenitate cæterisque humanioribus virtutibus præditis. Ira verò cupiditas seu ardor ulciscendi est, qui absque voluntate esse non potest: cum etiam Homerus scripserit: Iram Achilli fuisse instar mellis, quod sub lingua  
ejus

ejus liqueceret. Adde quod irascens facultas modo quodam rationis particeps est, id est, à ratione regi potest.

11. In extremè tamen malis, obfirmatis in malo, & mancipiis cupiditatum accedere aliquid involuntarii videtur: Quo modo accipiendum istud Medæ suos interficientis: Sed trahit in vitam nova vis: aliudq; cupido, Mens aliud suadet; video meliora proboq;: Deteriora sequor.

12. Propter aliud, seu secundum quid, & ex hypothesi voluntarium est, quod ratione præsentis temporis, & aliarum circumstantiarum urgentium expetitur: ut cum minora mala eligantur propter timorem graviorum, seu ad evitanda majora. Per se enim & simpliciter non eligerentur.

13. Simpliciter igitur & absolute voluntarium non est.

14. Itaq; medium seu mixtum (nempe ex voluntario & involuntario) dici potest.

15. Magis tamen serè accedit ad naturam voluntarii, quis in eo est malorum collatio: ac deligit voluntas minus malum: ut jacturam pecuniarum: & cupit majus evitare: ut præsentem mortem.

16. Voluntario opponitur Non-voluntarium.

17. Non voluntarium vel per vim, vel per impru-

imprudentiam fit: seu est vel violentum, vel per inscientiam factum.

18. Vis est impetus vehementis, qui sustineri non potest, vel agrè sustinetur.

19. Violentum est, cujus principium est externum, cum id, cui vis affertur, nullum ad-  
jumentum seu operam conferat. Quemad-  
modum si ventus nos aliquò, quò nollemus,  
asportaret: vel homines, qui in nos habent  
potestatem.

20. Huc non potest referri ejectio merci-  
um, quæ fit in magna tempestate. Et si enim  
principium ejectionis sit externum: ut venti,  
fluctus, procellæ: tamen ejectione non fiet,  
nisi etiam ipsi nautæ, quæ ejienda sunt, è na-  
vibus promerent.

21. Nec huc referri possunt actiones pravæ,  
quas committit aliquis ob utilitatem, vel vo-  
luptatem assequendam. 1. Violentum enim  
est cum tristitia conjunctum est. At illi qui agunt  
ob voluptatem aut commoditatem, non sunt  
tristes. 2. Actionum istarum autores in se  
ipsis harum principium habent.

22. Non voluntarium per inscientiam, cu-  
jus causa est quædam ignorantia ac impru-  
dentia, est vel cum pœnitentia, vel sine pœ-  
nitentia. Id est: Quosdam ignorantium, cum  
resciverint postea, quid egerint, pœnitent fa-  
cti. Alios verò minimè pœnitent, sed potius  
raturam

ratum habent, quod egerunt. Illi dicuntur  
 ἄκοντες, inviti. Η δὲ ἄκοντος, non voluntarii, no-  
 men generis retinentes.

23. Quod igitur est cum pœnitentia ac do-  
 lore, simpliciter est invitum & contra volun-  
 tatem.

24. Quod est sine pœnitentia, est præter  
 voluntatem: ac ab initio quidem est non vo-  
 luntarium: sed post cognitionem facti, quia  
 non ducitur pœnitentia auctor, distat ab in-  
 vito.

25. Exempli causa: Invitus facit, qui occidit  
 hominem, cum feram esse putaret, si postea  
 doleat. Verùm si aliquis, qui interfectorus e-  
 rat Catonem, interficiat Antonium, neque  
 illum erroris hujus pœniteat, sed potius gau-  
 deat: is dicitur fecisse non volens: haud ta-  
 men invitus.

26. Et tamen, quatenus autorem hujus ho-  
 micidii non pœnitet, hoc factum habet ali-  
 quid voluntarii, scilicet ex accidente, nempe  
 impœnitentia: seu fit per accidens quadante-  
 nus voluntarium, scilicet ob non pœnitenti-  
 am sequentem, cum aliqua lætitia vel saltem  
 approbatione animi (quod ne sic quidem  
 malè ceciderit) conjunctam.

27. Propriè autem seu simpliciter invitum  
 facit Ignorantia Particularis, non Univer-  
 salis.

28. Universalis ignorantia est, quæ totius omnino rei est, quæ sciri poterat, & debebat: ut si quis dicat, se ignorasse, scortationem esse peccatum.

29. Itaq; est affectata, vel de industria acquisita, & conjuncta cum electione voluntatis.

30. Hujus ergo generis ignorantia est causa malitiæ seu pravitatis, non inviti simpliciter: Ideoq; non excusatur.

31. Particularis, est ignorantia circumstantiarum quarundam, quæ sciri non possunt: ut si aliquis transfixurus feram ferit hominem, ita & eo loco post eam latitantem, ut videri non possit, nec præsumatur ibi esse.

32. Talis fuit ignorantia Noë primùm inebriati; vini enim vim minimè norat; & Jacob, cum Lex loco Rachelis fuit commistus. Ided uterque excusatur. Huc pertinet istud Poëtæ: *Inscius Actæon vidit sine veste Dianam.*

33. Ex his intelligere est, ebrios & eos, qui magno iræ furore perciti sunt, etsi sæpè ignorant, quid agant, non tamen simpliciter invidiosos facere.

34. Ignorantem enim hanc sibi ipsi accessiverunt, ut malum *αὐτοῦ* dici possit: Ac agunt propriè ignorantes dum agunt: non verò simpliciter per ignorantiam (*δι' ἀγνοίας*) seu ex imprudentia: quia sibi temperare, & abstinere à nimio, initio potuissent.

COROL.

## COROLLARII VICE.

**Q**UÆRITUR hic à quibusdam, peccatum originis, sitne actio voluntaria, necne? Respon. Hoc quærere hic nihil attinet. Hoc enim peccatum non est actio: non consistit in actu. Tantum igitur hoc rectè dicimus; Esse nobis *σύμφυτον* seu naturale (unde vitiositas nativa appellari potest) nec esse rem violentam, cum intestinum, seu internum sit nobis hoc vitium, seu principium ejus in nobis sit.

2. Quæritur: an volens cogi aliquis possit. Negatur volens cogi propriè: quia impleret contradictionem. Et, quæ dicitur à quibusdam coacta voluntas, tamen est voluntas.

3. Quæritur: qualis sit actio, cum quis **VOLENS NOLENS**, aliquid egisse dicitur? Respondetur rectè, esse actionem Mediam seu Mistam. Is enim dicitur volens nolens agere, qui agere quidem vult, sed non plena & profus acquiescente voluntate, sed remissa & mista cum noluntate, sicut Philosophi loquuntur.

4. Quæritur: An Judas Christum prodiderit *ἑκὼν*, voluntariè: an *ἀέκων* *συμῶ*? Respondeo, sponte, ultrò, voluntariè (ideoque contingenter) etsi instigatio Satanæ accesserit. Nec proditio ista est proprium Dei opus, (etsi

P 5                      neces.



necessaria fuerit ex hypothesi *negativa* divine.) Prodidit enim Judas Christum cupidissime, quia ardebat cupiditate ulciscendæ injuriæ, quam sibi ex lucro interverfo factam existimabat. Is gradus voluntarii non fuit in abruptione vitæ Judæ per laqueum, etsi etiam voluntatis fuerit.

5. Quæritur: an quæ contra Dei voluntatem fiunt, id est, contra ejus mandata, fiant præter ejus voluntatem? Responderetur negatè: quia fiunt Deo permittente. Seu Deus vult permittere peccata fieri.

6. Quæritur: an verum sit: Neminè suapte voluntate malū cogitare? Negatur: quia isto pronunciatō tollitur libertas arbitrii.

7. Graviter & sanctè responder Augustinus, artic. 13. ad articulos sibi falso impositos: Divinæ voluntatis ope scimus multos, ne laberentur, retentos: nullos autem, ut laberentur, impulsos.

---

DISPUTATIO ULTIMA.  
DE VIRTUTIBVS INTEL-  
lect. & volunt.

**A**PUD Platonem in Phædro Socrates duarum Idearum se amatorem profiteatur, quarum prima sit definitionis generalis, quæ variè dispersa cogat: Secunda divisionis specialis, quæ genera dividantur.

8. Idem